

Motion till riksdagen 2006/07:C203

av Egon Frid m.fl. (v)

Överskuldssattas situation

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring som innebär att en absolut preskriptionstid för civilrättsliga fordringar gentemot privatpersoner införs.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring som innebär att Kronofogdemyndigheten (KFM) självmant ska kunna pröva frågan om en fordran som omfattas av en ansökan om verkställighet är preskriberad.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring som innebär att det införs ett tak för högsta tillåtna räntesats när det gäller konsumtionskrediter.
4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring som innebär att beloppsgränsen för när en förenklad kreditprövning får ske sänks.¹
5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring som innebär att betalningsanmärkningar för privatpersoner kvarstår i ett år i stället för tre år samt att betalningsanmärkningar som registrerats felaktigt blir lättare att radera ur Upplysningscentralens register.¹
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att göra en översyn av utsökningsbalken.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda hur många barn som växer upp med föräldrar som är föremål för utmätning.²
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda möjligheten att lagstifta om ett kreditinstitut som erbjuder statliga sociala lån och saneringslån till rimliga villkor.¹
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en översyn av inkassobolagens verksamhet ska göras.¹
10. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring i syfte att strama upp inkassoverksamheten.¹

¹ Yrkandena 4, 5 och 8–10 hänvisade till FiU.

² Yrkande 7 hänvisat till SoU.

Fel! Okänt namn på

2 ”Evighetsgäldenärer”

I en marknadsekonomi med ett utvecklat kreditsystem finns alltid en risk för att enskilda personer ska råka illa ut till följd av överskuldssättning. Vänsterpartiet är av den uppfattningen att de stora problemen som överskuldssättningen leder till inte kan lösas av marknaden. År 2004 fanns det 512 700 aktuella gäldenärer i KFM:s register över indrivningsärenden. Det saknas statistik över hur många gäldenärer som finns registrerade i inkassobolagens verksamhet. Det handlar ofta om personer som inte har förmått att betala sina räkningar till följd av oförutsebara händelser som arbetslöshet, långtidssjukskrivningar etc. Det är främst hushåll som saknar ekonomiska marginaler som hamnar i skuldfällan. Ofta är det personer som tidigare varit näringsidkare som råkar illa ut.

Konsumtionskrediter är en vanlig orsak till överskuldssättning. Många kreditinstitut beviljar snabba lån med mycket höga räntor t.ex. telefonlån och kontokrediter. Många överskuldssatta har även offentligrättsliga skulder som t.ex. obetalda fordringar på underhållsstöd (Konsumentverket, PM 2003:04). Den senaste metoden för att få människor att låna mer är s.k. sms-lån. Enligt KFM riktar sig nästan hälften av ansökningarna om betalningsföreläggande vad gäller sms-lån mot ungdomar. En översyn gjord av KFM visade att 44 % av ansökningarna om betalningsföreläggande riktade sig till personer mellan 18 och 25 år. Av dessa ungdomar hade dessutom 60 % andra skulder registrerade i KFM:s register.

De allra flesta överskuldssatta personer vill göra rätt för sig men ges inte den möjligheten av samhället. Många av de personer som finns i kronofogdens register torde vara, eller löpa stor risk för att bli, s.k. evighetsgäldenärer som inte under överskådlig tid kommer att kunna bli skuldfria. Det handlar om personer som antingen varit föremål för löneutmätning under ett flertal år utan att skuldbördan egentligen minskat eller personer som ständigt återkommer som gäldenärer hos kronofogdemyndigheterna. Visserligen finns det möjlighet att ansöka om skuldsanering (enligt lag 1994:334) men det är långt ifrån alla gäldenärer som uppfyller de villkor som gäller för att ansökan ska beviljas. Enligt skuldsaneringslagen ska gäldenärens insolvens i princip aldrig beräknas kunna upphöra för att skuldsanering ska beviljas.

Kraven är alltså mycket högt ställda. En övermäktig skuldbörda och en livslång indrivning innebär ofta att gäldenären tappar vilja och förmåga att sköta även andra förpliktelser. Överskuldssättningen leder till en ond cirkel där den skuldsatta personen får svårt att t.ex. teckna ett hyreskontrakt, skaffa telefonabonnemang osv. För en ung människa på väg ut i vuxenlivet är detta direkt förödande. En evighetsgäldenär saknar möjlighet att delta i samhället på samma villkor som personer som inte är överskuldssatta. Överskuldssättning leder till ökad risk för social utslagning. I såväl internationell som nationell forskning har man sedan länge kunnat etablera säkra samband mellan fattigdom och psykisk och fysisk ohälsa samt ökad dödlighet (Konsumentverket, PM 2003:04, se utlåtande av R. Ahlström, bilaga 7).

Både lagutskottet och finansutskottet har tidigare avslagit motioner med förslag som syftar till att minska överskuldssättningen. Utskotten hänvisar därvid

till pågående beredningsarbete inom Regeringskansliet (bet. 2005/06:LU35, bet. 2005/06:FiU14).

Vänsterpartiet anser därför att det är angeläget att regeringen snarast tar itu med de stora problem som överskuldssättningen orsakar. Vi presenterar nedan ett antal förslag som syftar till att ge de personer som fastnat i skuldfällor en chans att bli skuldfria.

3 Absolut preskriptionstid

Enligt preskriptionslag (1981:130) 2 § preskriberas en fordran tio år efter tillkomsten om inte preskriptionen avbryts innan dess. Preskriptionstiden för s.k. konsumentfordringar är tre år. Av 5 § framgår dock att preskriptionen kan avbrytas bl.a. genom att gäldenären själv betalar ränta eller amortering eller på något annat sätt erkänner fordringen gentemot borgenären.

Vidare kan borgenären avbryta preskriptionen genom att skicka betalningspåminnelser eller andra skriftliga krav till gäldenären. Om borgenären väljer att väcka talan mot gäldenären eller att åberopa fordringen mot gäldenären i någon annan ordning så leder även detta till preskriptionsavbrott. Efter avbrottet börjar en ny preskriptionstid att löpa. Detta innebär i praktiken att det i de allra flesta fall aldrig kommer att ske någon preskription av privaträttsliga fordringar. Följden blir att en skuld kan indrivras under gäldenärens hela livstid.

Vänsterpartiet anser att det är angeläget att personer som blivit s.k. evighetsgäldenärer ges möjlighet att leva ett skuldfritt liv. Dagens skuldsaneringslag är otillräcklig. Det är inte rimligt att människor ska bli utsatta för livslång utmätning av en skuld som hela tiden växer till följd av nytillkomna avgifter och räntepåslag. Genom att införa en absolut preskriptionstid för privaträttsliga fordringar tvingas kreditinstitutet att ta ansvar för att kontrollera att låntagaren redan vid avtalstillfället har en verklig betalningsförmåga. I Finland tillämpar man sedan mars 2004 en modell där en skuld slutgiltigt preskriberas 15 år efter att en lagakraftvunnen dom meddelats beträffande skulden. Därefter får skulden inte längre indrivras.

Vi anser att liknande ändringar snarast bör göras i den svenska lagstiftningen. Regeringen bör omgående lägga fram förslag till ändringar i preskriptionslagen som innebär att en absolut preskriptionstid införs.

4 Prövning om en fordran är preskriberad

Det förekommer att borgenärer, vanligtvis inkassobolag, söker verkställighet hos kronofogdemyndigheten på mycket gamla exekutionstitlar. Enligt gällande regler i utsökningsbalken måste gäldenären själv göra en s.k. preskriptionsinvändning för att kronofogdemyndigheten ska kunna pröva frågan om fordran är preskriberad.

Fel! Okänt namn på

Vi anser i likhet med Skatteverket i skrivelse 041229, dnr 130 579797-04/113, att det i stället bör ankomma på den borgenär som ansöker om verkställighet att visa att en fordran fortfarande är levande innan KFM prövar yrkandet. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att KFM självmant ska kunna pröva frågan om fordran som omfattas av en ansökan om verkställighet är preskriberad.

5 Räntetak

Enligt gällande räntelag (1975:635) råder avtalsfrihet när det gäller t.ex. dröjsmålsränta för konsumtionskrediter. Skuldbördan som s.k. evighetsgäldenärer dras med består ofta av förfallna räntor. Ränteskulden är ofta så stor att gäldenären aldrig hinner börja betala av den ursprungliga kapitalskulden. Kreditgivare erbjuder ofta lån som är räntefria under en viss period. Om låntagaren inte betalar krediten under denna period övergår dock den totala krediten till att börja löpa med en i många fall oskäligt hög ränta.

Konsumentverket har i sin undersökning noterat att kreditgivarna i samband med utskick av inbetalningskort ofta försöker locka låntagaren att öka sin kredit och att förlänga återbetalningstiden vilket medför att krediten upphör att vara räntefri (Konsumentverket, PM 2003:04). I Finland finns sedan juli 2002 en tvingande bestämmelse avseende konsumtionskrediter och krediter för bostadsfinansiering som innebär att dröjsmålsräntan inte får överstiga Europeiska centralbankens styrränta med ett tillägg på två procentenheter. Med en begränsning av dröjsmålsräntan skulle skuldbördan kunna bli mer hanterlig för de gäldenärer som i dagsläget inte har möjlighet att betala av kapitalskulden. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att det införs ett tak för högsta tillåtna räntesats när det gäller konsumtionskrediter.

6 Kreditprovning

Av Finansinspektionens allmänna råd framgår att en s.k. förenklad kreditprovning kan ske om kreditbeloppet är högst 50 % av gällande prisbasbelopp.

Eftersom även mindre krediter, som t.ex. sms-lån, kan leda till överskuld-sättning så anser Vänsterpartiet att gränsen för när förenklad kreditprovning får tillämpas bör sänkas. Det är inte rimligt att kreditinstitut ska bereda sig vinning genom att bevilja krediter med oskäligen villkor utan att ta ansvar för att låntagaren också har ekonomiska förutsättningar att göra rätt för sig. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att beloppsgränsen för när en förenklad kreditprovning får ske sänks.

7 Betalningsanmärkningar

En uppgift om en skuld som är obetald eller inte har betalats i tid kan leda till en s.k. betalningsanmärkning hos Upplysningscentralen (UC). Betalningsanmärkningar på privatpersoner finns kvar i UC:s register i tre år. Avgörande för om betalningsanmärkningen finns kvar är bl.a. om och när skulden betalats och om KFM har hunnit fatta beslut i ärendet eller inte. Den som drabbas av en betalningsanmärkning kan inte teckna hyreskontrakt, skaffa ett telefonabonnemang eller handla något på avbetalning under tre års tid. Det spelar ingen roll att skulden har reglerats.

Det är inte ovanligt att en person hamnar i UC:s register på grund av en för sent inbetald räkning. Vidare är det inte ovanligt att människor får betalningsanmärkningar på felaktiga grunder och att de har små eller inga möjligheter att rätta den felaktiga uppgiften. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att betalningsanmärkningar för privatpersoner kvarstår i ett år i stället för tre år samt att betalningsanmärkningar som registrerats felaktigt blir lättare att radera ur UC:s register.

8 Utsökningsbalken

Lagutskottet aviserade i sitt betänkande (bet. 2005/06:LU35) en kommande översyn av utsökningsbalken (UB). Den socialdemokratiska regeringen hann dessvärre inte påbörja detta arbete. I UB regleras frågor om utmätning m.m.

Vi anser att det är angeläget att UB ses över i sin helhet men vill främst att reglerna om vilka tillgångar en gäldenär får undanta från utmätning enligt 6 kap. UB ses över. Många överskuldssatta män och kvinnor och deras barn lever under långa perioder i praktiken på belopp som ligger i närheten av eller understiger existensminimum. Vidare är vi djupt oroade över vilka konsekvenser som den borgerliga regeringens förslag om ökad självfinansiering av a-kassan får för personer som redan är överskuldssatta eller lever på marginalen. Förbehållsbeloppet bör ökas för att bl.a. möjliggöra för människor att kunna betala sina a-kasseavgifter.

Regeringen bör tillsätta en utredning som gör en översyn av reglerna i utsökningsbalken. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det saknas i dag tillgänglig statistik om hur många barn som växer upp i fattigdom till följd av att föräldrarna är föremål för utmätning. Regeringen bör därför tillsätta en utredning i syfte att ta reda på hur många barn som växer upp med föräldrar som är föremål för utmätning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

9 Sociala lån/saneringslån

För att förebygga överskuldssättning och för att främja ett hushålls förmåga att klara sin ekonomi har Finland, Holland, Irland och England infört s.k. sociala lån. Sociala lån kan beviljas en person som på grund av små inkomster och tillgångar inte annars kan få en kredit till rimliga villkor. Vid låneansökan görs en bedömning av låntagarens förmåga att betala tillbaka lånet varvid hänsyn tas till låntagarens nuvarande och framtida inkomster samt ålder, utgifter och skulder. Ett socialt lån ska inte ersätta socialbidrag och en person som ligger under socialbidragsnormen ska därför inte beviljas lån.

I Holland drivs socialbankerna som icke vinstdrivande organisationer och utgör en del av det kommunala socialväsendet. I Finland är den vanligaste orsaken till att en person ansöker om ett socialt lån att få ekonomin under kontroll genom att betala av gamla skulder. Av krediterna beviljas ca 65 % för skötsel av skulder och 35 % för bl.a. inköp av hushållsmaskiner och betalning av hyresskulder (Konsumentverket, PM 2003:04).

I Finland kan den s.k. Garantistiftelsen lämna borgen åt en överskuldssatt privatperson för att hon eller han ska få ett nytt banklån och kunna betala av sina gamla skulder. Gälldenären ska efter att borgensåtagandet lämnas fullgöra sina förpliktelser gentemot banken som beviljat lånet. Om detta inte sker, inträder stiftelsen som borgensman. Målet med Garantistiftelsens verksamhet är även förebyggande. Borgen kan beviljas för att en kredittagare t.ex. ska kunna finansiera diverse inköp till bostaden med ett vanligt banklån. Låntagaren behöver på så vis inte teckna ett kreditavtal till oskäligen villkor varpå ytterligare överskuldssättning undviks.

Syftet är att låntagaren ska få ekonomin i balans och få ett slut på skuldciirkeln. Av Finansinspektionens allmänna råd framgår att en kreditgivare bör vara restriktiv med att bevilja lån för sanering av tidigare skulder. Möjligheterna för en överskuldssatt person att på egen hand skaffa sig ett lån till bra villkor för att sanera sin ekonomi är därför begränsad. Genom att personer med hyresskulder ges en möjlighet att teckna s.k. saneringslån torde antalet vräkningar minska. Överskuldssatta människor skulle få möjlighet att leva ett värdigare liv med allt vad det innebär i form av minskat psykiskt lidande och minskad social utslagning och hemlöshet.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning med uppdrag att utreda möjligheten att lagstifta om ett kreditinstitut som erbjuder statliga sociala lån och saneringslån till rimliga villkor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10 Översyn av inkassobolagens verksamhet

Datainspektionen utövar tillsyn över inkassoverksamheten som ska bedrivas enligt god inkassosed (4 § lag 1974:182). Detta innebär bl.a. att gälldenären

Fel! Okänt namn på

inte får vållas onödig skada eller olägenhet eller utsättas för otillbörlig påtryckning eller annan otillbörlig inkassoåtgärd.

Trots det har inkassobolagen under senare år tillämpat en alltmer aggressiv indrivningsmetod (Konsumentverket, PM 2003:04). Gälldenärens möjlighet att betala av sin skuld har förkortats, indrivningsförsöken pågår under längre tid då fodringar säljs vidare från bolag till bolag, och även små belopp krävs in. Gälldenären är skyldig att utge ersättning för skriftliga betalningspåminnelser och kravbrev (lag 1981:739). En från början liten skuld kan således under inkassobolagens indrivningsförsök växa sig orimligt stor. En gälldenär kan krävas på ersättning trots att den ursprungliga skulden betalats om fordringsägaren vill ha ersättning för kostnader som uppstått i samband med indrivningen. Vid ansökan om betalningsföreläggande hos KFM tillkommer ytterligare kostnader som drabbar gälldenären. Regeringen bör därför tillsätta en utredning med uppdrag att göra en översyn av inkassobolagens verksamhet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vidare anser vi att regeringen bör lägga fram förslag till lagändring i syfte att strama upp inkassoverksamheten. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagändring.

Stockholm den 26 oktober 2006

Egon Frid (v)

Torbjörn Björlund (v)

Siv Holma (v)

Eva Olofsson (v)

Rossana Dinamarca (v)

Elina Linna (v)

LiseLotte Olsson (v)